

Rudenėjančios mintys

Ruduo. Austijos Banytės nuotr.

Sulaukėme eilinio rudens. Jis atrodo net ramesnis už anksčiau buvusius. Ramesnis ne tik dėl gana šiltų ir negausiai lietingų orų, bet ir dėl visuomeninio gyvenimo štiliaus. Tiesa, Seime, Vyriausybėje ir politikoje visuomet sukiojasi stipresni vėjai, be to, kitais metais vyks nauji Seimo rinkimai, taigi po truputį į juos būsime įtraukiami ir mes.

Kalbu daugiau apie mus. Pavasarį prasiutus kino serialui „Černobylis“, jo atgarsiai dar visuomenėje liko, tačiau mus labiau domintų atgarsiai aukštuosiuose valdžios ešelenuose, bet ten negirdėti nieko. Beje, ministrui pirmininkui diagnozuota onkologinė liga, o sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga, solidarizuodamasis su Sauliumi Skverneliu, taip pat nusiskuto plikai. Keistai atrodo toks palaikymas. Mums, černobyliams, reikėtų visiems vaikščioti plikiems, nes besendami sulaukėme ir gausesnės onkologinių ligų puokštės. Jeigu černobylietis susirgo viena onkologine liga, jam būtinai po kiek laiko bus at randamas ir kitas vėžinis susirgimas – dažniausiai trečios ar ketvirtos stadijos. Su kuo tik pasikalbi, tai vienur, tai kitur insultai, infarktai, širdies ir kraujagyslių ligos, sunkes-

nės diabeto formos, o jau apie depresiją ar potrauminį sindromą galime ir visai nekalbėti.

Medicina Lietuvoje palai-koma tik lozungais apie profilaktiką, sveiką gyvenimo būdą, o kai pacientas nueina pas šeimos gydytoją siuntimo tirtis į aukštesnio lygio įstaigą, jo negauna, nes gydymo įstaiga taupo pinigus... Kas čia pasidare? Gal medicinos įstaigos pradėjo virsti bankais? Gerai, kad dar kreditų nesūlo... Net ir gavus siuntimą, užsiregistruoti pas specialistą yra sunku arba visiškai neįmanoma, o į mokamas, prašau, gali kad ir tą pačią dieną vykti. Oficialiai Lietuvoje yra rūpinamasi gyventojų sveikata, o praktiškai yra taip: jeigu jau apsirgai, tai „avinėli pasipurtyk“. O jeigu ir pasipurčius eurai nekrenta, gydymosi kursas tuo ir pasibaigia. Neseniai numirė viena turtingiausių Lietuvos porų – 60 ir 61 metų amžiaus. Tikriausiai jiems susimokėti už gydymą problemų nebuvo, tačiau ir pinigai visur nėra visagaliai. Kaip sakoma, kiek kam Dievas atseikėjo...

Lietuvoje dabar intensyviai kovojama su rūkymo ir alkoholio reklamomis, o vaistų reklama klesti. Su ja niekas kovoti ir nesiruošia. Verslas – pirmoje vietoje. Ir tikrai: ne

mažiau pusę reklaminio laiko televizijoje ir radijuje užima vaistų reklama. Nuo jos neat-silieka ir reklama spauidiniuose: tik nepamirškite pasikonsultuoti su gydytoju ar farmaceutu ir panašiai. Neseniai vaistinėje mačiau, kaip aštuoniasdešimtmečiui močiutei buvo beatodairiškai brukami vaistai – reikia ar nereikia. Sumokėjo per 50 eurų ir dar vaistinė bandė senolei priminti, ar ši ko nors nepamiršo. Tos senolės skrandis, manau, jau daugiau jokio maisto priimti nebegali...

Anksčiau Prienuose, kai juose gyveno beveik 14 tūkstančių gyventojų, buvo tik viena vaistinė, dabar likus 7,6 tūkstančio – keliolika vaistinių. Normaliose šalyse vienos vaistinės užtenka 10-čiai tūkstančių gyventojų, pas mus dešimt kartų daugiau.

Bet nereikia liūdėti ir galvoti apie ligas – jos pačios ateis, kai bus laikas. Gyven-kime ramybėje, laukime šventų Kalėdų. Gal ir įvyks stebuklas...

Kęstutis Kazlauskas

Konferencija

LJČ pirmininkas Pranas Paškevičius (kairėje) ir Prienų komiteto pirmininkas bei „Černobylio“ redaktorius Kęstutis Kazlauskas.

Šių metų rugsėjo 26 dieną Prienų kultūros ir laisvalaikio centre įvyko Lietuvos judėjimo „Černobylis“ konferencija. LJČ pirmininkas Pranas Paškevičius pristatė konferencijos klausimus. Dienotvarkėje buvo 34-ųjų Černobylio katastrofos metinių paminėjimas, kreipimasis į LR Vyriausybę ir Seimą dėl pensinio amžiaus sutrumpinimo, pasiruošimas 2020 metų kovo mėnesį minėti Lietuvos judėjimo „Černobylis“ įkūrimo 30-metį, numatyti gaires Černobylio katastrofos 35-ųjų metinių minėjimui ir kiti einamieji judėjimo klausimai.

Konferencijoje dalyvavo Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Prienų, Raseinių, Pakruojų,

Druskininkų ir kitų miestų atstovai. Dalyviai tylos minūte pagerbė beveik 3000 mirusių Černobylio AE avarijos padarinių likviduotojų.

34-ąsias Černobylio katastrofos metines nutarta paminėti vietose kiekvieno judėjimo skyriaus ar komiteto atstovo nuožiūra. Kaip paminėti 35-ąsias metines, nuomonės išsiskyrė: vieni siūlė paminėti LR Seime, kiti pasakė už mitingo surengimą. Buvo nuspręsta šį klausimą apsvarstyti po 34-ųjų metinių. Kreipimuisi į LR Vyriausybę ir Seimą dėl pensinio amžiaus sutrumpinimo buvo pritarta vieningai, taip pat pasiūlyta kreiptis ir į naująjį prezidentą.

Nukelta į 2 psl.

Algi Petrauskai,

60 metų – graži sukaktis. Praeityje – jaunystės nerimas, įprasmintos svajonės, nuveikti darbai, kitiems išdalintas džiaugsmas.

Ateities kelyje – branda ir išmintis, darbų žydėjimas, nauji sumanymai...

Nuoširdžiai sveikiname jubiliejaus progą ir linkime kasdienio džiaugsmo, sveikatos, sėkmės, jaunatviškos energijos, visomis spalvomis žydinčių dienų.

„Černobylio“ redakcija

Kalba Antanas Turčinas.

Konferencija

Atkelta iš 1 psl.

Antanas Turčinas pristatė projektą „Apsauginiai DNR mechanizmai – plataus masto Lietuvos Černobylio katastrofos likviduotojų viso geno tyrimas“, kuris nuo 2019 metų vykdomas Vilniaus universiteto, Medicinos fakulteto, Biomedicinos mokslų instituto, Žmogaus ir medicininės genetikos katedros mokslininkų ir paragino judėjimo narius aktyviau jame dalyvauti.

Aptarus kitus einamuosius klausimus, Lietuvos judėjimo „Černobylis“ pirmininkas P. Paškevičius padalino konferencijos dalyviams ką tik leidyklos „Obuolys“ išleistą knygą „Sugrįžti į Černobylį“, kuri sudaryta anksčiau judėjimo išleistos knygos „13-asis Zodiako ženklas – Černobylis“ pagrindu.

Po to konferencijos dalyviai pabendravo prie vaišių stalo.

Č. inf.

Černobyliciai dalyvavo Baltijos tautų vienybės ir laisvės šventėje

Akcijos dalyviai aplankė Baltijos keliui įamžinti vilkaviškiečių ant kalvelės pastatytą kryžių. Virgilijus. Matulevičius stovi trečias iš dešinės. Romo Čėplos nuotr.

Panevėžio černobyliciai Rožyno bendruomenės 30-mečio minėjime prie paminklo. A. Rožėno nuotr.

Ukmergėje panevėziečiai dalyvavo improvizuotame Baltijos kelyje. A. Rožėno nuotr.

Baltijos kelias. Aivars Liepins nuotr. (Courtesy Image)

Šių metų rugpjūčio 23 dieną suėjo lygiai trisdešimt metų nuo dienos, kai trijų Baltijos šalių gyventojai sustojo į gyvą žmonių grandinę ir sujungė Vilnių, Rygą bei Taliną, taip išreišdami protestą dėl nepriklausomybių panaikinimo. 1989-ųjų pilietinei manifestacijai paminėti visoje Lietuvoje vyko daugiau nei 150 renginių, skirtų Baltijos tautų vienybės ir laisvės šventei.

Černobyliciai taip pat įsitraukė į organizuojamą gyvą grandinę. Visoje Lietuvoje buvo stengiamasi atkurti simbolinį Baltijos kelią. Šia akcija siekta sujungti tuos, kurie prieš 30 metų stovėjo šiame kelyje, ir tuos, kurie tada dar nebuvo gimę.

Į Baltijos kelio 30-mečiui skirtus renginius tą dieną organizuotai vyko būriai aktyvių piliečių iš daugelio miestų ir rajonų. Autobusais jie judėjo įvairiomis kryptimis. Tarp žmonių, vykstančių į tas vietas, kuriose jie 1989 metais stovėjo, netilo kalbos ir

dauguma dalijosi prisiminimais bei mintimis apie plačią pagarsėjusį Baltijos kelią.

Vilkaviškietis Virgilijus Matulevičius, LJČ Vilkaviškio rajono komiteto pirmininkas, pasakojo: „Prieš 30 metų man teko vežti autobusu Vilkaviškio rajono žmones į Baltijos kelią. Turėjome sustoti autostradoje prie Ukmergės. Buvo nepakartojamas jausmas – visi važiavo tik į vieną pusę, kelias pilnas automobilių. Dabar štai vėl teko vairuoti autobusą į tą pačią vietą. Skirtumas tik toks, kad dabar nebuvo kamščių ir nuvykome be trikdžių. Sustojome prie kryžiaus ir paminėjome jubiliejų su tautinėmis dainomis, po to važiavome į renginį prie Tauragės. Buvo smagu prisiminti senus laikus. Siunčiu visiems linkėjimus.“

Panevėžio černobyliciai taip pat dalyvavo Baltijos kelio 30-mečiui skirtuose renginiuose Panevėžyje ir Ukmergėje. Pateikiame kelias nuotraukas iš renginių.

Č. inf.

Astravo AE startui besiruošianti Baltarusija nepalieka vilčių

Nei „planas chuliganas“, nei jokie protestai nebepadės: Lietuvos viltys sustabdyti Astravo statomos atominės elektrinės (AE) startą sprogo kaip muilo burbulas. Tai buvo galima padaryti gerokai anksčiau, tačiau proga mūsų šalies valdžia praleido. Rusija toliau siunčia į statomą AE įrangą ir specialistus, rūpinasi jos apsauga ir netrukus atgabens branduolinio kuro kasetes. Tai vyksta vos 23 km nuo Lietuvos pasienio ir 50 km nuo Vilniaus. Dabar viešai pripažįstama, kad jeigu Lietuvos valdžia būtų buvusi bent kiek aktyvesnė ir spėjusi imtis atitinkamų veiksmų, atominė elektrinė Baltarusijoje galėjo ir neiškilti. Lietuva laiku neišgirdo. Kodėl tam nebuvo duota atkirčio? Nebuvo politinės valios ar niekas nepatikėjo Aliaksandro Lukašenos užmačiomis? „Lietuva neišgirdo, ką kalba Baltarusija, todėl atsainiai pažiūrėjo į planus statyti atominę elektrinę. O kai procesas įsisuko, jau buvo sunku jį sustabdyti. Šaukštai po pietų“, – viešėdamas Baltarusijoje prasitarė vienas kaimyninės šalies energetikas.

Baltarusijos AE statybos buvo pradėtos tuo metu, kai mūsų šalyje valdė konservatoriai. Tada premjero kėdėje sėdėjo Andrius Kubilius, kuris anuomet buvo dažnas Baltarusijos svečias – ne tik pietavo su A. Lukašenka, bet ir su tuometiniu ministru pir-

2012 Astravui suteiktas miesto statusas. L. Ščeglovo nuotr. (2018, belta.by)

mininku Sergejumi Sidorskiu surengė dviračių žygį į Astravą, o iš ten grįžęs ramino, kad nieko nevyksta...

Rusijos finansuojamą atominę elektrinę sauganti priešlėktuvinė gynybos sistema taip arti Lietuvos pasienio ir Vilniaus, kad net taikos metu nejauku žvelgti į tą pusę ir įsivaizduoti, kam vieną dieną ja gali būti pasinaudota. Astravo AE statybos jau artėja prie pabaigos – kitų metų pradžioje ji ims veikti. Čia yra dislokuojami penki raketiniai kompleksai „Tor-M2“. Karinis parkas jau išaugo iki 20 mirtį sėjančių mašinų, kurių kiekvienoje – po 16 zenitinių raketų.

Astravo AE pirmasis reaktorių galutinai sukomplektuotas vasaros pradžioje. Baltarusijos energetikos ministerija paskelbė, kad branduolinis kuras į elektrinę atkeliaavo vasarą. Antrąjį reaktorių pla-

nuojama įjungti praėjus apytiksliai vieniems metams nuo pirmojo reaktoriaus paleidimo. Baltarusijos žiniasklaida atominės pašonėje esantį Astravą jau pakrikštijo ateities miestu. Čia viskas nauja, šviežia, gyva. Per penketą metų niekuo neišsiskirianti pasienio gyvenvietė virto daugiaaukščių nusagstytu miestu. Čia formuojami trys nauji mikrorajonai, kuriuose vienas po kito dygsta daugiabučiai, mokyklos ir prekybos centrai, tiesiamos naujos gatvės ir sodinami parkai. Iš visos Baltarusijos į miestą plaukia specialistai. Būsto kaina – kaip Minske. Profesionalai dar neveikiančioje elektrinėje uždriba apie 5 tūkst. dolerių (4,42 tūkst. eurų), kiti – mažiau, bet Baltarusijos masteliais gauna nepalyginamai didesnius nei vidutinius atlyginimus. Tarp dažais kvepiančių daugiaaukščių sutikti gyventojai jo-

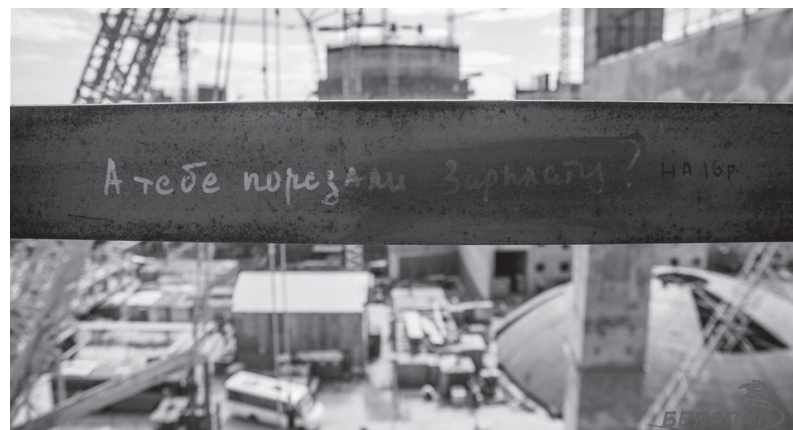
kių grėsmių neižvelgia. Jie įtikinti, kad elektrinė statoma pagal visus saugumo reikalavimus.

Bet su tuo nesutinka nei tarptautiniai ekspertai, nei Europos Parlamentas, nei visai pašonėje esanti Lietuva, kuri, kaip žinome, ketina blokuoti importą. Seimas dar 2017 m. birželį įstatymu įtvirtino, kad Astravo AE yra nesaugi ir kelia grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai. Šiuo teisės aktu siekta pagrįsti elektros importo ribojimus. Vyriausybė vėliau pritarė planui, kaip blokuoti Astravo AE gaminamą elektrą. Vasario pradžioje Ženevoje patvirtintos Jungtinių Tautų Europos Ekonominės Komisijos konvencijos „Poveikio aplinkai įvertinimo tarpvalstybiniame kontekste“ išvados dėl Baltarusijos AE. Vadinamosios Espo konven-

cijos šalys (iki 2012 ją ratifikavo 45 valstybės, – Red. past.) nusprendė, kad Baltarusija pažeidė tarptautinę konvenciją dėl poveikio aplinkai netinkamai pasirinkdama statybų aikštelę Astravo elektrinei.

Kaip jau minėjome, Astravo AE netrukus ims veikti. Dabartinis Baltarusijos energetikos ministras Viktoras Karankevičius neslėpė, kad, nepaisant Lietuvos pretenzijų dėl saugumo, šalis toliau turi vilčių eksportuoti elektros energiją į Europos Sąjungos šalis. „Bet kuriuo atveju tarpusavio santykiai turi remtis principu *perku-parduodu*“, – kalbėjo ministras. Jis pripažino, kad pradėjus veikti Astravo AE elektros energijos perteklius tikrai bus. Atliktas tyrimas skelbia, kad 2021 metais, palyginti su 2012-aisiais, Baltarusijos elektros gamyba išaugs daugiau nei 30 kartų.

Parengė Jonas Baltakis

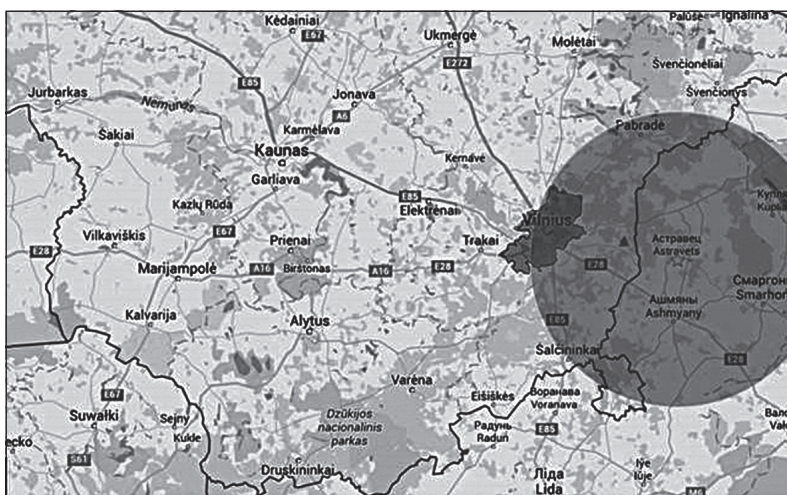

Anksčiau statybininkams mokėjo padorias algas, bet paskutiniu metu jas smarkiai apkarpė. Užrašas ant metalinės sijos: „O tau nurėžė atlyginimą?“ Sergejaus Belajaus nuotr. (2017 04 26, naviny.by)

Jei Astravas sprogs, Vilnius gali tapti negyvenamas

Pirmosiomis spalio dienomis tikrinta, ar Lietuva tikrai pasirengusi avarijai Astravo branduolinėje jėgainėje. Vilnius yra nutolęs nuo Astravo AE vos per 50 km, tad kas lauktų Lietuvos sostinės įvykus nelaimės? Panašu, kad nelaimės atveju Vilniaus laukia labai niūri ateitis. Radiacinę saugą išmanantys ekspertai tvirtina, kad jei nutiktų blogiausias scenarijus, evakuoti tektų su Baltarusija besiribojančių rajonų gyventojus, tačiau yra gana nemaža tikimybė, kad ir Vilnius taptų negyvenama zona, tiesa, ne iš karto.

Jei Astravo atominėje elektrinėje įvyktų avarija, pirmiausia Lietuvoje būtų evakuojami tie gyventojai, kurie yra įsikūrę 30 km spinduliu nuo Astravo elektrinės – vadinamoje raudonojoje zonoje. Joje yra dvi savivaldybės –

Vilniaus ir Švenčionių rajonų. Jų gyventojai būtų evakuojami tik įvykus avarijai, nes didžiausias pavojus kiltų būtent jiems. Visiems kitiems, pavyzdžiui, esantiems geltonojoje zonoje, būtų rekomenduojama likti namuose, vartoti kalio jodidą pagal Sveikatos apsaugos ministerijos rekomendacijas. Taip pataria

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento Civilinės saugos valdybos specialistai. Visgi debesiui praslįkus virš Lietuvos, kaip dabar skaičiuojama, per 12 valandų, ne visose teritorijose žmonės galėtų likti gyventi. Jau dabar aišku, kad raudonojoje zonoje atsidūrę žmonės bus evakuojami, o tai

reiškia, kad žmonės į ją negalės sugrįžti gyventi – tose teritorijose žmonės, būdami lauke, pavojingą sveikatai radiacijos dozę gali surinkti vos per vieną dieną. Geltonojoje zonoje pavojingą 100 milisivertų dozę galima surinkti būnant lauke visus metus. Tad bus pateiktas veiksmų planas, nes joje negalima būti ištisus metus. Tačiau tai nėra evakuacija.

Ar Vilnius taps negyvenamu miestu? Iš tikrųjų taip gali nutikti ir tai priklausys nuo taršos. Jei teritorija bus labai smarkiai užteršta ir bus negalima jos deaktyvuoti, nuimti vienokio ar kitokio sluoksnio, į tokią žmonės negalės grįžti. Tad tokios teritorijos gali likti negyvenamos ilgą laiką. Vis dėlto neatmetama galimybė, kad aplinką bus galima sutvarkyti, deaktyvuoti, kai kuriuos pastatus,

ko gero, tektų nugriauti ir tikėtina, jog žmonės ilgainiui galėtų grįžti gyventi į Vilnių.

Lietuvoje, Švenčionių rajone, vyko pratybos, per kurias tikrinta, ar mūsų šalis pasirengusi avarijai Astravo branduolinėje jėgainėje. Valstybinės institucijos ir pareigūnai tikrino savo pasirengimo lygį. Per pratybas išbandyta, kaip veikia gyventojų perspėjimo sistema; gyventojai išpėti, kad įvykus avarijai jie turi likti pastatuose bent jau pirmosiomis avarijos dienomis, o grįžę iš lauko turi išmesti dėvėtus drabužius, nusiprausti ir vartoti tik tuos maisto produktus, kuriuos žmonės jau turėjo namuose, kad nesuvalgytų jau užteršto maisto. Įvykus avarijai itin svarbu, kad gyventojai pirmąsias 12 valandų po įvykio neitų į lauką ir sektų viešinamą informaciją.

Parengė Jonas Baltakis

Černobylio pragare dirbęs dzūkas saldumo skonį burnoj mena iki šiol

Černobylio katastrofa vis dar gyva daugybės žmonių atminty, ypač tų, kurie, jiems patiems nežinant, buvo išvežti į avarijos vietą likviduoti padarinių. Vienas tokių buvo ir dzūkas Algis Četrauskas, teigęs šiandien nenorintis šio pragaro net prisiminti. Tik sugrįžęs į namus jis sužinojo, kokiomis pavojingomis sąlygomis tuos keturis mėnesius jis dirbo, o padarinius sveikatai pajuto netrukus po grįžimo iš priverstinės kelionės.

Druskininkietis Algis Četrauskas.

Slėpė faktus ir išvežimo vietą

„Anuomet mūsų niekas nieko neklausė, tik gaudavom šaukimus ir išveždavo“, – sakė ponas Algis ir paaiškino, kad 1986-ųjų liepos vidury gavo šaukimą į tuometinį Varėnos karinį komisariatą. Tą kartą vyras nieko blogo neįtarė, manė, kad kaip ir kasmet veš į Sibirą derliaus nuimti. „Tai, kad mes Černobylio katastrofos vietoje, sužinojome, tik kai mus atvežė ir išlipome. Atsimenu, burnoj saldu pasidarė, bet tada nieko blogo neįtariau. Vėliau su tuo skoniu apsipratau ir jo tiesiog jau nejaučiau. Bet jį prisimenu iki šiol“, – pasakojo vyras, į Černobylio vietą atvežtas po avarijos praėjus vos 2,5 mėnesio.

Apie Černobylio elektrinės avariją ponas Algis jau buvo girdėjęs, tačiau informacija buvo labai ribota. Anuomet jis nė neįtarė, kad būti toje vietoje ir aplink ją – labai pavojinga sveikatai, o tragiškas pasekmės jaus ne viena karta. „Buvau labai jaunas, man tebuvo 27-eri ir tiesiog negalvojau, nesusimąsčiau apie jokių padarinių ir nesuvokiau, kokiame pragare dirbau“, – teigė pašnekovas. Kai jis buvo

išvežtas netoli katastrofos vietos, jis su žmona jau turėjo du mažamečius vaikus.

Tąkart ponas Algis su dar aštuoniais vyrais apsistojo maždaug už trijų dešimčių kilometrų nuo sprogusio atominės jėgainės reaktoriaus vietos. Visus keturis mėnesius gyveno lauko sąlygomis, karinėje palapinėje – ten ir miegojo, ir prausėsi, ir valgė. Tačiau vėliau vyras tiesiog persikraustė į automobilį. A. Četrauskas remontavo automobilius, kuriais į reaktoriaus vietą buvo gabenamas gruntas užpylimui.

„Informacija apie Černobylio atominės elektrinės ketvirtojo bloko branduolinio reaktoriaus sprogimą buvo kruopščiai slepiama, kaip ir apie siaubingas pasekmes niekas nekalbėjo. Ten mes negalėjome niekur laisvai vaikščioti, buvome akylai prižiūrimi karininkų, todėl nieko įtartino ar neįprasto matyti

neteko. Visi ten rinkdavo grybus, juos džiovindavo ir valgėdavo, nes tiesiog nežinojo, kaip tai pavojinga. Atminty įstrigęs vaizdas, kai važiuojame į reaktoriaus vietą ir mačiau išdegusį pušyną, medžiai buvo pageltę, atrodė lyg po kokio gaisro“, – pasakojo A. Četrauskas.

Privalomos sveikatos patikros – kasmet

Apie tai, kad keturis mėnesius praleido ypač sveikatai pavojingose sąlygose, vyras suprato tik grįžęs iš priverstinės kelionės, kai informacija apie įvykį, apie radiacijos pasisklidimą ėmė skliti plačiau. Nuo tada visiems Černobylio avarijos padarinių likviduotojams teko kasmet tikrintis sveikatą, dėmesys buvo skiriamas ir jų šeimoms.

Šiandien visus dirbusius Černobylio katastrofos vietoje druskininkietis ponas Algis vadina pasaulio gelbėtojais,

mat jie darė viską, kad būtų pažabotas radiacijos plitimas.

Tiesa, po avarijos ponas Algis su žmona susilaukė dar vienos atžalos – dukrytės. Laimei, katastrofos padariniai bent jau kol kas jos nepalietė. Šiandien vyras džiaugiasi ir vienos anūkės draugija ir ją vadina diedulio uodegyte, mat mažylė visur sekioja senelį.

Paklausus, kaip greitai pajuto radiacijos sukeltus sveikatos padarinius, ponas Algis tikino, kad vos po dvejų metų, kai grįžo iš Černobylio pragaro: „Jaučiau silpnumą, greičiau pavargdavau, trūko jėgų, sutriko kraujotaka, skaudėjo sąnarius, tapau nervingas. Tik stengiausi negalvoti apie pasekmes, nes maniau, kad kuo mažiau suksiu galvą, tuo ji bus sveikesnė.“

Įsitraukė į judėjimą

Šiandien vyras savo sveikatos negalavimų ištis linkęs nesureikšminti ir labiau orien-

tuojasi į pagalbą kitiems likimo broliams, kurie, kaip ir jis, buvo išvežti likviduoti katastrofos padarinių. Tiesa, kitiems teko net po keletą kartų važiuoti į sprogusio reaktoriaus vietą ir gauti didžiausią radiacijos kiekį.

Siekiant padėti černobyliciams ir jų šeimoms, neilgai trukus buvo įkurtas Lietuvos judėjimas „Černobyliis“. Į jo veiklą įsitraukė ir pats A. Četrauskas. Įkurta organizacija, susijusi su Černobylio avarijos pasekmių likvidavimo dalyvių bei jų šeimoms narių sveikatos ir socialinių problemų sprendimu. Šis judėjimas sujungė apie 7 tūkstančius didvyrių, anuomet priverstinai išvežtų dirbti katastrofos vietoje. Iš jų daugiau nei 2 tūkstančiai jau iškeliavę anapilin.

Pasigenda valstybės dėmesio

Pono Algio nuomone, valstybė šiandien per mažai skiria dėmesio Černobylio katastrofos vietoje dirbusiems žmonėms ir jų šeimoms. „Ne mažiau svarbu privalomai tikrinti sveikatą ir anūkam, nes padariniai atsiliepia net kelioms kartoms. Iš pradžių, kai tik buvo įkurtas judėjimas, gaudavome piniginę paramą, buvo užtikrinamos šimtaprocentinės socialinės garantijos, kompensuojami vaistai, nemokamos galimybės sveikatą stiprinti sanatorijose, o vėliau kasmet parama ir dėmesys černobyliciams tik mažėjo. O juk pasekmės niekur neišnyko“, – teigė pašnekovas.

Vyriškis ryžosi dalyvauti ir dėl mokslo atliekamuose genetiniuose kraujo tyrimuose, bandymuose. Tą padaryti gali kiekvienas dirbęs katastrofos vietoje, tereikia kreiptis į Lietuvos judėjimo „Černobyliis“ narius.

Pono Algio pasiteiravus, ar jau teko matyti pasaulyje išgarsėjusį Lietuvoje filmuotą filmą „Černobyliis“, druskininkietis teigė tik daug apie jį girdėjęs, tačiau vis neprisi-ruošia jį peržiūrėti, nes nemalonūs prisiminimai ir šiandien jaučiamos pasekmės sukelia ne pačius geriausius jausmus.

Laura Baliukonienė

Valentino Zakšiausko, Alvydo Kisieliaus ir Algio Četrausko archyvų nuotraukos.

NAUJA KNYGA

Prieš pora mėnesių leidykla „Obuolys“ išleido knygą „Sugrįžti į Černobyli“. Knyga sudaryta anksčiau Lietuvos judėjimo „Černobyliis“ išleistos knygos „13-asis Zodiako ženklas – Černobyliis“ pagrindu. Lietuvos judėjimo „Černobyliis“ taryba leidyklai davė

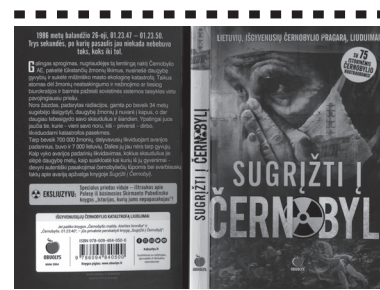
teisę naudotis anksčiau išleista judėjimo knyga.

Vietoje buvusios 72 puslapių apimties, knyga „Sugrįžti į Černobyli“ išleista 192 puslapių. Knyga papildyta chronologine Černobylio AE avarijos ir jos likvidavimo istorija bei ištraukomis apie Polesę

iš būsimos žurnalisto Skirmanto Pabedinsko knygos „Istorijos, kurių jums nepapasakojau“.

Norintys įsigyti šią knygą, tą padaryti gali internetiniame puslapyje www.obuolys.lt

Č. inf.

Branduolinio reaktoriaus viduje

Igoris Michailovas ir Viktorija Ivleva po apsilankymo 4-ajame bloke.

Rusė Viktorija Ivleva tapo pirmąją žurnalistę, 1990 m. apsilankiusią Černobylio jėgainės 4-ojo bloko reaktoriuje. Po šešių mėnesių vykusiam Pasaulio spaudos fotografijos konkurse (*World Press Photo*) už ten padarytas fotografijas „Mokslo ir technikos“ kategorijoje pelnė „Auksinę akį“. Jos nuotraukos apkeliaavo visą pasaulį.

„Tada buvo nesunku nuvykti į Černobylio atominę elektrinę. Daugelis žurnalistų keliavo, tai nebuvo draudžiama. Prie įėjimo į elektrinę atsitiktinai sutikau pusiau oficialių fizikų būrį. Jie į reaktorių ruošėsi eiti savo noru, žinoma, rizikuodami. Matyt, suveikė moteriškas žavesys, nes daugumą korespondentų, norėjusių patekti į reaktorių, sudarė vyrai. Aš net nežinau, kiek ten prabuvau“, – sakė Viktorija internetinio leidinio *Gazeta.ua* korespondentui.

Prieš įeidami į reaktorių, visi persirengė polietilininiais drabužiais. „Žmogus buvo įpakotas į polietileną, kad niekur neliktų skylių radioaktyviosioms dalelėms prisišverbti. Specialūs batų užvalkalai, polietilininės pirštinės, kurias sunku nusimauti. Kaukė trukdė normaliai kvėpuoti, – pastebėjo žurnalistė ir tęsė: – Aš praėjau į objektą su svetimu leidimu. Paslėpiau kameras ir objektyvus savo palydovų striukių ir kelnų kišenėse. Mes lipome su šiais nepatogiais drabužiais į viršų. Kai kurie žmonės klaidingai mano, kad reaktorių yra kur nors po žeme. Iš tikrųjų 4-asis Černobylio AE reaktorių buvo sumontuotas 35,5 metro aukštyje virš žemės.“

„Kai mes ėjome per 4-ojo bloko reaktoriaus valdymo salę, per mašinų skyrių, pro turbinas, susuktus ir visur išsibarsčiusius vamzdžius, pro

įvairių spalvų ir formų metalo gabalus, apėmė visiško žmogaus nereikšmingumo prieš gamtos jėgas jausmas. Čia tvyrojo mirtina tyla, sarkofago skylėse pasirodė saulės spindulių strėlės, o smulkios dulkės, šokančios tuose šviesos pluoštuose, pavertė šią apokaliptinę vietą kažin koku keistu teatralizuotu grožiu. Niekada gyvenime nesu mačiusi tokios gražios ir tokios nepaprastos scenos“, – išpūdziais dalijosi Viktorija.

„Dar labiau kvapą gniaužianti scena laukė priešaky – reaktoriaus salėje, kur dėl sprogimo ant briaunos nukrito reaktoriaus dangtis, jį vainikui vadino „Jelena“. Mes žvelgėme į jį pro išdaužtą operatoriaus stiklą. Aš šiek tiek pajudėjau į priekį, tačiau dozimetrininkas Jura Kobzaris mane perspėjo tenai nelįsti, nes spinduliuotė siekė du tūkstančius rentgenų.“

Černobylyje Viktorija susidraugavo su fiziku Konstantinu Čečerovu, tyrusiu avarijos priežastį. Dozė, kurią jis gavo dirbdamas reaktoriuje, buvo 2,5 tūkstančio rentgenų. Dvi dienos prieš mirtį jis pasakė: „Tikroji nelaimė buvo ne avarija 4 bloke, o jos padarinių likvidavimas.“ Žurnalistė leidiniui teigė: „Jis su bendražygiais pilvais iššliaužiojo visas reaktoriaus patalpas, ieškodami branduolinio kuro. K. Čečerovas buvo tas žmogus, kuris 1986 m. vasarą iš įvairių prietaisų rinko magnetinius įrašus.“

„Jie išsiaiškino svarbiausią dalyką: tai buvo branduolinis sprogimas, kurio metu didžioji branduolinio kuro dalis, apie 90 procentų, išlėkė iš reaktoriaus ir pasklido po planetą, o ypač šiauriniame pusrutulyje. Ir paaiškėjo, kad visos aukos, visi sutelkti žmonės, visos švininės prijuostės ir kastuvai, visos kančios, ligos, siaubas, baimės – visa tai buvo veltui“, – pabrėžė ji.

JAV nacionalinis saugumo archyvas išslaptino kai kuriuos Černobylio avarijos dokumentus. Anot JAV žvalgybos, atsižvelgiant į įvykio mastą, dauguma personalo narių turėjo būti nedelsiant evakuoti. Tiesą sakant, po sprogimo darbuotojai liko darbo vietoje. „...gelbėjimo komandos sudėtis turėtų keistis paaiškėjus avarijos rimtumui“, – sakoma ataskaitoje. Be naujų gelbėjimo komandos narių, turėjo atvykti ir kitų padalinių brigadininkai, kurie užtikrintų tinkamus veiksmus, idant būtų išvengta didesnės katastrofos.

Černobylio atominės elektrinės avarijos likviduotojams

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. V-19 sudaryta specialistų komisija ligų ar mirties sąsajai su dalyvavimu likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius (toliau – Komisija) nustatyti, kurios veikla organizuojama Radiacinės saugos centre.

Komisijos sudėtį, nuostatus, darbo reglamentą ir ligų sąrašą rasite tinklalapyje *Černobylio AE avarijos likviduotojams* (<http://www.rsc.lt/index.php/pageid/1081>).

Komisijos sekretorė – Alma Minelgienė.

Prašome kreiptis **pirmadieniais ir trečiadieniais nuo 14.30 iki 16.30 val.**, tel. (8 5) 236 1934.

Dokumentus komisijai siųsti adresu:

Komisijai dėl Černobylio AE avarijos

Radiacinės saugos centras
Kalvarijų g. 153
08352 Vilnius

arba el. paštu rsc@rsc.lt, jeigu turite galimybę prašymą pasirašyti saugiu elektroniniu parašu.

Komisijai reikia pateikti vieną iš žemiau nurodytų prašymų ir papildomus dokumentus.

Prašymas nustatyti ligų sąsają su dalyvavimu likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius. Prašymo formą rasite ir ją atsisiųsite aukščiau nurodytame tinklalapyje.

Prašymas nustatyti mirties sąsają su dalyvavimu likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius. Prašymo formą atsisiųsite aukščiau nurodytame tinklalapyje.

Jeigu norite pateikti **Prašymą nustatyti ligų sąsają**, turite pateikti šiuos dokumentus:

1. pareiškėjo asmens sveikatos istorijos išrašas apie sveikatos būklę (forma 027/a, išduota šeimos gydytojo ar gydančio gydytojo) **iki ir po** dalyvavimo Černobylio AE avarijos padarinių likvidavimo darbuose, kuriame nurodyti duomenys apie dalyvio laikiną nedarbingumą **iki ir po** dalyvavimo Černobylio AE avarijos padarinių likvidavimo darbuose. Kiekvienu atveju nurodoma laikino nedarbingumo priežastis ir trukmė, ligos kodas pagal TLK-10-AM, ligos simptomų

pradžios ir diagnozės nustatymo data;

2. notaro patvirtinta pažymos apie darbingumo lygį (jei buvo išduota) kopija;

3. pažyma apie darbą likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius, kurioje turi būti nurodytas laikas, vieta, darbų trukmė, darbų pobūdis, vidinės ir išorinės apšvitės dozės, jei pastarosios buvo pažymėtos dokumentuose (išduoda įstaigos, siuntusios Černobylio AE avarijos padarinių likvidavimo darbams), arba notaro patvirtinta jos kopija. Nesant tokios pažymos, pateikiamos notaro patvirtintos įrašų iš karinių dokumentų kopijos;

4. asmens tapatybę patvirtinančio dokumento kopija.

Jeigu norite pateikti **Prašymą nustatyti mirties sąsają**, be aukščiau išvardintų dokumentų (1-4), turite pateikti:

1. notaro patvirtintą asmens mirties liudijimo kopiją arba elektroninio mirties liudijimo kopiją, patvirtintą gydymo įstaigos spaudu;

2. patologinės anatomijos autopsijos arba teismo medicinos tyrimo duomenys (jei buvo atlikta), pasirašyti ir patvirtinti gydytojo patologo arba teismo medicinos gydytojo, atlikusio tyrimą, arba patvirtintos notaro šių dokumentų kopijos. Jei tokio tyrimo nebuvo atlikta, apie tai pažymima ligos istorijos išrašė;

3. Komisijos išvadų kopijos, jei asmeniui dar gyvam esant buvo anksčiau susietos ligos su dalyvavimu likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius;

4. giminystės ryšį patvirtinančių dokumentų (teisę pateikti dokumentus turi: tėvai, įtėviai, kitos santuokos nesusidarę sutuoktiniai, vaikai ir įvaikiai) kopijos.

Pareiškėjai apie Komisijos priimtą sprendimą informuojami raštu. Išvados siunčiamos registruotu paštu arba atiduodamos asmenims, atvykusiems atsiimti į Radiacinės saugos centrą ir pateikusiems asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Atvykimo laiką prašome derinti telefonu (8 5) 210 5817.

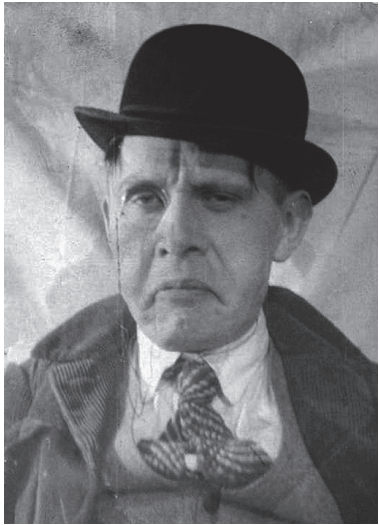
Rsc.lt

RSC Radiacinės saugos centras

Viršuje – mašinų salė, apačioje – Jurijus Kobzaris prie kopėčių, vedančių į centrinę reaktoriaus salę. Viktorijos Ivlevos nuotr.

Absurdo literatūros terpė – stalinistinė epocha

Daniilas Ivanovičius savo įsivaizduojamo brolio Sankt Peterburgo privatdocento esteto ir mistiko Ivano Ivanovičiaus rolėje, 1938.

Daniilas Ivanovičius Juvačiovas (Charmsas, 1905 12 17 – 1942 02 02) – rusų poetas, prozininkas, absurdo literatūros kūrėjas ir vaikų rašytojas, vienas svarbiausių XX amžiaus pradžios rusų avangardistų – gimė Maskvoje. Jo tėvas buvo pakankamai žinoma figūra: buvęs narodovolcas, patyręs katorgininko dalį, vėliau tapo itin religingu žmogumi ir parašė kelias autobiografines knygas bei brošiūras apie stačiatikybę, taip pat domėjosi astronomija ir meteorologija. Rašytojo mama dirbo Oldenburgo princesės prieglaudoje, skirtoje iš įkalinimo paleistoms moterims.

1915 Daniilas įstoja į pirmąją realinės mokyklos klasę. Mokykla priklausė Pagrindinei švento Petro vokiečių mokyklai – Peteršulei, buvusiai Petrograde. Baigęs mokyklą, 1924 įstoja į Leningado elektrotechnikumą, tačiau po metų išbrauktas, kadangi studijos visiškai netraukė. Tuo metu pasirenka pseudonimą Charmsas.

1925 pradeda literatūrinę veiklą, įsiliedamas į nedidelę Leningrado poetų *zaumnikų* (esančių už proto) grupę, kuriai vadovavo A. Tufanovas. Per nepilnus metus prirašė du sąsiuvinius eilėraščių. 1925 spalį pristatė sąsiuvinius ir pareikšimą Visos Rusijos poetų sąjungos Leningrado skyriui, 1926 03 25 tapo jos nariu.

1925 Charmsas vedė E. Rusakovą, su kuria 1932 išsiskyrė. Dar 1925 susipažįsta su A. Vedenskiu ir įsilieja į jo įkurtą „Rytinių platanų“ sąjungą. 1925–1928 Charmsas pats sukuria keletą literatūrinių (ir ne tik) organizacijų. Jo ir bendraminčių vieši pasirodymai išsiskyrė netradiciniu požiūriu į meną, pasižymėjo provokacijomis ir susilaukdavo aštrios kritikos oficialioje spaudoje.

1927 Charmsas, A. Vedenskis, I. Bachterevas ir N. Zabolockis įkuria naują literatūrinę grupę – Tikrojo meno susivienijimą, arba OBERIU. Pagal sumanymą šis susivienijimas turėjo vienyti ne tik literatus, bet ir dailininkus bei muzikus. Tačiau dideliems užmojams nebuvo lemta virsti tikrove. 1928 01 24 Leningrado spaudos namuose įvyko pats garsiausias *oberiutų* pasirodymas, kurio metu skaityti eilėraščiai ir rodyta Charmso pjesė „Jelizaveta Bam“. Kaip ir ankstesni, taip ir šis pasirodymas spaudoje buvo sukritikuotas. Nepaisant to, Charmsas su draugais pasirodymus rengė iki 1930 pavasario. Čia reikėtų pastebėti, kad per visą šį kūrybinį laikotarpį Charmso materialinė padėtis buvo labai apgailėtina. 1929 kovą buvo išbrauktas iš Poetų sąjungos už nesumokėtus nario mokesčius. Stengdamasis užsidirbti, ėmė rašyti eilėraščius vaikams.

1931 12 10 Charmsą areštavo ir nuteisė trims metams lagerio, tačiau po to nuosprendį sušvelnino, pakeisdami jį tremtimi į Kurską, kur taip pat buvo ištremtas ir A. Vedenskis. 1932 abiem pavyko grįžti į Leningradą. Savaimė suprantama, kad apie jokią „suaukusią“ kūrybą publikacijas negalėjo būti nė kalbos. Buvę „oberiutai“ ir jiems artimi žmonės bendraudavo privačioje aplinkoje.

1935 Charmsas vedė M. Malič. Vienintelis jo pragyvenimo šaltinis vis dar buvo kūrinėliai vaikams. Tačiau po 1937 vaikų žurnale publikuoto eilėraščio „Išėjo iš namų žmogus su lazda ir maišu“ kurį laiką jo kūrybą vaikams apskritai nespausdino. (A. Lunačarskis jį laikė linksmosios vaikiškos knygos pradininku.) Gyvendamas su žmona pusbadžiu, nenustoją kūręs: rašo daug trumpų istorijų, scenos vaizdelių ir eilėraščių suaugusiems, sukuria miniatiūrų ciklą „Atsitikimai“, apysaką „Senė“.

1941 08 23 Charmsą suėmė už „susitaikėliškas nuotakas“. Anot draugų prisiminimų, jis iš tikrųjų pesimistiškai vertino SSSR perspektyvas kare, o ypač negatyviai atsiliepė apie tarnybą armijoje. Apie tolimesnį jo likimą praktiškai nieko nežinoma – nei tiksliai mirties data, nei jos priežastis. Žinoma tik tiek, kad jis mirė kalėjimo psichiatrinėje ligoninėje, nes 1942 02 04 ši žinia buvo pranešta jo žmonai. Greičiausiai Charmsas simuliuavo pamišimą, siek-

damas išvengti sušaudymo, o mirė, ko gero, nuo bado.

Literatūrinį Charmso palikimą išsaugojo jo draugas J. Druskinas, kuris po žinios apie bičiulio mirtį atėjo į apleistą butą ir paėmė lagaminą su rankraščiais. Tik po 20 metų Druskinas jį atidarė ir ėmė tvarkyti rankraščius. Iki „perestroikos“ Sovietų Sąjungoje buvo publikuoti tik trys „suaukę“ kūriniai: du jam gyvam esant ir vienas 1965 metais.

Iš Boriso Semionovo atsiminimų

Kartais Charmsas eidavo, vesdamasis su pavadžiu šunelį, panašų į fabrikinį žaislą. Ir vieną kartą aš galų gale ryžausi užkalbinti: „Atsiprašau, kaip vadina jūsų šunelį?“ – „Prašau. Jį vadina Gerbk Mūšio Prie Termopilų Dienos Atminimą. Sutrumpintai – Gerbk“, – kilstelėjo apsitrynusią šiaudinę kepurę ir pažvelgė į mane su humoristine atjauta.

Trumpi teksteliai

■ Rašytojų klubo restorane įdomi kasininkė. Nelabai įdomi, bet su ja įdomu persimesti žvilgsniais.

■ Du žmonės įsišnekėjo. Tik vienas žmogus užsikirsdavo tardamas balses, o kitas – priebalses. Kai jie baigė šnekėtis, pasidarė labai smagu – tarsis kas virdulį būtų užgesinęs.

■ Mūvėk kelnes tyliau!

■ Neieškok kvailo – pats apsieikš, ieškok išmintingo – niekur nerasi.

■ Vienas nedidelio ūgio žmogus tarė: „Aš pasiryžęs viskam, kad tik būčiau truputėlį aukštesnis.“ Vos tik jis tai pasakė, mato – priešais jį burtininkė. Nedidelio ūgio žmogus stovi ir iš baimės nieko pasakyti negali. „Na?“ – klausia burtininkė. O nedidelio ūgio žmogus tuoj pat pravirko ir ėmė kramtyti savo nagus: pirmiausia apkramtė rankų nagus, o po to – kojų.

■ Draugai, paklauskite! Iš tikrųjų nevalia prieš mane lankstytis. Aš toks pats kaip ir jūs visi, tik geresnis.

■ Pamažu žmogus nustoja savo formos ir tampa rutuliu. O virtęs rutuliu žmogus praranda visus savo troškimus.

■ Dabar, kai tapome visiškai izoliuoti, nuvalykime savo ribas, idant geriau būtų matyti, kur prasidedame ne mes. Nuvalykime apatinį tašką – batus, viršutinį tašką – pakaušį paženklinkime kepuraite, ant rankų užmaukime prašmatnius rankogalius, o ant pečių uždėkime antpečius.

Štai dabar jau iškart matyti, kur baigėmės mes ir prasidėjo visa kita.

■ Tyrumas – artimas tuštumai.

■ Aš ir esu pasaulis. Bet pasaulis – tai ne aš.

■ **Išvirstančios senutės.** Viena senutė iš besaikio smalsumo išvirto pro langą ir užsimušė. Per langą persisvėrė kita senutė ir ėmė žiūrėti apačion į užsimušusiąją, bet iš perdėto smalsumo taip pat išvirto pro langą, nukrito ir užsimušė. Po to pro langą išvirto trečia senutė, po to ketvirta, paskui penkta. Kai išvirto šešta senutė, man pabodo į jas žiūrėti ir aš patraukiau į Malcevo turgavietę, kur, sako, vienam aklaJam padovanojo megtą šaliką.

■ **Naujoji anatomija.** Vienai mažai mergaitei ant nosies išaugo du žydri kaspiniai. Atvejis itin retas, nes ant vieno kaspino buvo užrašyta „Marsas“, o ant kito – „Jupiteris“.

■ **Atsitikimas su Petrakovu.** Štai kartą Petrakovas panoro gultis miegoti, bet nepataikė į lovą. Jis taip trenkėsi į grindis, kad guli ir pasikelti negali. Sukaupė Petrakovas paskutines jėgas ir atsistojo keturpėščias. Betgi jėgos apleido, jis parkrito ant pilvo ir guli. Pragulėjo Petrakovas ant grindų valandas penkias. Iš pradžių tiesiog gulėjo, o po to užmigo. Sapnas sustiprino Petrakovo jėgas. Jis pabudo visiškai sveikas, pakilo, pavaištinėjo po kambarį ir atsargiai atsigulė į lovą. „Na, – galvoja, – dabar pamiegosiu.“ O miegoti taigi jau nesinori. Vartosi Petrakovas nuo vieno šono ant kito ir niekaip užmigti negali. Štai, tiesą sakant, ir viskas.

Anekdotai iš Puškino gyvenimo.

■ Puškinas buvo poetas ir vis kažką rašė. Kartą Žukovskis užtiko jį rašantį ir garsiai šūktelėjo: „Joks tu rašeiva!“ Nuo to karto Puškinas labai pamėgo Žukovskį ir ėmė jį vadinti draugiškai: Žukovu.

■ 1829 metų vasarą Puškinas praleido kaime. Jis keldavosi anksti ryte, išgerdavo ašotį šviežio šilto pieno ir bėgdavo prie upės maudytis. Išsimaudęs Puškinas guldavosi ant žolės ir miegodavo iki pietų. Po pietų Puškinas miegodavo hamake.

Sutikęs smirdinčius mužikus, Puškinas, pirštais suspaudęs nosį, linkčiodavo jiems

galvą. O pasmirdę muzikai kilnodavo savo kepures ir sakydavo: „Tai nieko.“

■ Kaip žinoma, Puškinui visiškai neaugo barzda. Puškinas dėl to labai kankinosi ir visada pavydėjo Zacharjinui, kuriam, atvirkščiai, barzda žėlė visai padoriai. „Jam auga, o man neauga“, – dažnokai kartodavo Puškinas, pirštais rodydamas į Zacharjiną. Ir visada buvo teisus.

■ Kartą Petruševskis sugadino savo laikrodį ir pasiuntė pakviesti Puškiną. Puškinas atėjo, apžiūrėjo Petruševskio laikrodį ir padėjo atgal ant stalo. „Ką pasakysi, broli Puškinai?“ – paklausė Petruševskis. „Stop mašina“, – atsakė Puškinas.

■ Puškinas mėgo svaidyti akmenis. Vos pamato akmenį, tuoj ima juos mėtyti. Kartais, būna, taip įsismarkauja, kad stovi visas raudonas, rankomis mosuoja, akmenimis svaidosi. Stačiai siaubas!

■ Puškinas turėjo keturis sūnus, ir visi jie buvo idiotai. Vienas nemokėjo netgi ant kėdės sėdėti – visą laiką kritinėjo. Ir pats Puškinas gana prastai sėdėjo ant kėdės. Būdavo, nors griūk iš juoko: sėdi jie už stalo, viename gale Puškinas visą laiką kritinėja, o kitame gale – jo sūnūs. Nors šventuosius laukan nešk.

■ **Susitikimas.** Antai kartą žmogus išėjo į tarnybą, bet pakeliui sutiko kitą žmogų, kuris nusipirkęs lenkišką batoną traukė namo. Štai, tiesą sakant, ir viskas.

Iš žydrojo sąsiuvinio Nr. 10

■ Petrovas sėda ant arklio ir kalba kreipdamasis į minią; kalba apie tai, kas bus, jei toje vietoje, kurioje yra viešasis sodas, bus pastatytas amerikietiškas dangoraižis. Minia klausio ir, regis, sutinka. Petrovas kažką užsirašo į savo užrašų knygėlę. Nuo minios atsiskiria vidutinio ūgio žmogus ir klausia Petrovo, ką šis užsirašė savo užrašų knygėlėje. Petrovas atsako, kad tai liečia tik jį patį. Vidutinio ūgio žmogus neatstoja. Žodis po žodžio ir prasideda kivirčas. Minia stoja vidutinio ūgio žmogaus pusėn. Petrovas, gelbėdamas savo kailį, paragina arklių iš išnyksta už posūkio. Minia nerimsta. O kadangi nėra kitos aukos, griebia vidutinio ūgio žmogų ir nurau-na jam galvą. Nurauta galva ritasi grindiniu ir įstringa vandens nuotėkų angoje. Minia, patenkinusi savo aistras, išsiskirsto.

Nukelta į 7 psl.

Ekskursija į Gardiną

Prieniečiai prie restauruojamos senosios Gardino pilies. K. Kazlauskas nuotr.

Senoji (kairėje) ir naujoji Gardino pily. Alekso Zelenko nuotr.

Atkelta iš 6 psl.

■ **Pasaka.** Gyveno kartą žmogus, vadino jį Semionovu. Išėjo kartą Semionovas pasi-vaikščioti ir pametė nosinę. Semionovas puolė ieškoti nosinės ir pametė kepurę. Puolė ieškoti kepurės ir pametė striukę. Ėmė ieškoti striukės ir pametė batus. „Na, – tarė Semionovas, – šitaip viską pamėsiu. Verčiau eisiu namo.“ Patraukė Semionovas namo ir pasiklydo. „Ne, – tarė Semionovas, – verčiau aš prisėsiu ir pasėdėsiu.“ Atsisėdo Semionovas ant akmenėlio ir užmigo.

■ Gyveno kartą rausvaplaukis žmogus, kuris neturėjo nei akių, nei ausų. Jis neturėjo ir plaukų, taigi rausvaplaukiu jį vadino iš įpratimo. Kalbėti jis negalėjo, kadangi nebuvo burnos. Nosies irgi nebuvo. Jis neturėjo netgi rankų ir kojų. Ir pilvo jis neturėjo, ir nugaros, ir stuburo neturėjo, ir jokių vidurių neturėjo. Ne-

buvo nieko! Žodžiu, neaišku, apie ką eina kalba. Jau geriau mes apie jį daugiau nebekalbėsimė.

■ **Seneliuko mirtis.** Vienam seneliukui iš nosies išlindo rutuliukas ir nukrito ant žemės. Seneliukas pasilenkė pakelti rutuliuką ir jam iš akies netikėtai iškrito mažytė lazdelė, ši taip pat nukrito ant žemės. Seneliukas nusigando ir nežinodamas, ką daryti, pajudino lūpas. Tuo metu seneliukui iš burnos iššoko mažas kvadratukas. Sneliukas uždengė burną ranka, tačiau čia pat seneliukui iš rankovės iškrito maža pelytė. Seneliukui iš baimės pasidarė bloga ir kad neparvirstų, jis atsitūpė. Bet štai seneliuko viduje kažkas brakštelėjo ir jis šleptelėjo ant žemės tarsi švelnaus dirbtinio kailio kailiniai. Netikėtai iš seneliuko kelnų klyno išsprūdo ilgutėlė vytelė o pačiame jos gale tupėjo laibutis paukštukas. Seneliukas norėjo šūktelėti, tačiau vienas jo

Šių metų rugsėjo viduryje Prienų černobyliečiai vyko ekskursijon į Gardiną. Užsaisakę vienadienius leidimus vykkti į Baltarusiją, apie 9 valandą kirtome valstybinę sieną. Eilių nebuvo ir po gero pusvalandžio atvykome į Gardiną.

Pirmiausiai aplankėme seniausią mieste veikiančią, dar Kijevo Rusios kunigaikščių laikus menančią stačiatikių Šv. Boriso ir Glebo cerkvę, pastatytą ant aukšto Nemuno šlaito. Vėliau vykome į Gardino didžiąją choralinę sinagogą, apžiūrėjome geriausiai išlikusias ir didžiausias Rytų Europoje sinagogos vidų. Po to nukakome prie naujosios Gardino pilies, menančios svarbius Lenkijos-Lietuvos valstybės saulėlydžio laikotarpio įvykius. Šalia jos aplankėme senąją mūrinę Gardino pilį, pastatytą dar Vytauto Didžiojo laikais, o vėliau Stepono Batoro perstatytą į puošnius rūmus.

Aplankę istorinius paminklus, pasivaikščiujome buvusią Rotušės aikštę, apžiūrėjome išlikusį senamiestį, nusipirkome suvenyrų ir papietavę išvykome mano.

Kęstutis Kazlauskas

Šiek tiek apie Gardino senąją ir naująją pilis

Vokiečių kartografas ir grafikas Gabrielis Bodenehris (apie 1664–1758). Graviūra „Gardinas – vienas svarbiausių Lietuvos miestų“, 1709.

Senoji pilis buvo pastatyta XI a. pabaigoje ar XII a. pradžioje ant kalvos Nemuno ir Gardinės upelio santakoje ir priklausė Kijevo Rusios kunigaikščiams. Tuomet ji buvo medinė, tik vienas kitas pastatas iš mūro. Apie XIII a. vidurį pilį paėmė lietuviai ir nuo to laiko iki pat XV a. tvirtovę keliolika kartų puolė kryžiuočiai – mat iš čia būdavo rengiami žygiai į kryžiuočių ir mozurų žemes.

1376 m. kunigaikštis Kęstutis atstatytą pilį kartu su miestu patikėjo valdyti savo sūnui Vytautui. 1391 m. pilį du mėnesius apgulusi laikė Lenkijos karaliaus Jogailos, kovojusio su pusbroliu Vytautu, kariuomenė. Pilis buvo paimta, o Vytautas turėjo palikti Gardiną, kaip ir mieste buvusi kryžiuočių įgula. Tačiau jau 1392 m. Vytautas, padedamas Vokiečių ordino didžiojo magistro Konrado fon Valenrodo, savo tvirtovę atsime ir leido vokiečių riteriams kairiajame Nemuno krante pasistatyti pilį.

Iki didžiulio gaisro, įvykusio 1398 m., senoji pilis buvo sutvirtinta žeme ir medžiais, turėjo mūro bokštus. Po gaisro Vytautas pastatė gotikinę netaisyklingo daugiakampio plano mūrinę pilį, kuri, kaip ir kitos svarbios anų laikų pily, jau susidėjo iš dviejų dalių – aukštutinės ir žemutinės. Pirmoji buvo tvirtovė, pastatyta senosios pilies vietoje, ir vadinta Aukštutine pilimi, o antroji – priešpilis ir fortas, pastatyta ant kitos kalvos, už griovos, ir vadinta Žemutine pilimi.

XV a. Žemutinė pilis išplėsta ir paversta valdovo rūmais. Čia trumpai gyvendavo LDK didieji kunigaikščiai, čia mirė didysis kunigaikštis Kazimieras Jogailaitis, jo sūnus Kazimieras, vėliau paskelbtas šventuoju. XVI a. Lietuvos didysis kunigaikštis Steponas Batoras Žemutinės pilies pastatus paskyrė kunigaikščio

raštimei, o patsai rezidavo Aukštutinėje pilyje, kuri turėjo dviejų aukštų gyvenamąją dalį – vadinamuosius rūmus, penkis bokštus, mūrinį aptvarą, pakeliamąjį tiltą. Didžiojo kunigaikščio Batoro ir kitų užsakymu Aukštutinės pilies rūmus XVI a. pabaigoje italų architektai rekonstravo į renesanso stiliaus reprezentacinius karališkuosius rūmus – vadinamąją Batoro pilį, kurioje valdovas ir mirė.

XVII a. per griovą vietoj pakeliamojo tilto išmūrytas arkinis. 1655 m. nusiaubusi miestą Rusijos kariuomenė sudegino ir pilį, bet Lietuvos LDK kanclerio Kristupo Paco rūpesčiu 1678-aisiais atstatyta, tačiau 1708 m., Šiaurės karo metu, ją sudegino Švedijos kariuomenė.

1737–1751 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Augustas III pagal architekto Karlo Frydricho Pepelmano projektą Žemutinės pilies vietoje pastatė naujus barokinio plano rūmus, vadintus dar Naująja pilimi. Senoji pilis tuo metu stovėjo jau apgriuvusi ir aplaista. Paskutinis Abiejų Tautų Respublikos karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis čia nusprendė įsirengti rezidenciją, pavadinęs ją Karališkaisiais rūmais; kiti vadinavę ir Karališkąją pilimi. Čia, kaip kadaise Aukštutinėje ir Žemutinėje pilyse, ir toliau rinkdavosi LDK bei Abiejų Tautų Respublikos seimai, veikė LDK Iždo komisija ir Lietuvos Vyriausiasis Tribunolas.

1793 m. Karališkuosiuose rūmuose posėdžiavęs Abiejų Tautų Respublikos Nebylusis Seimas patvirtino antrąjį padalijimą. Tuo metu Gardinas buvo apsuptas Rusijos ir Prūsijos kariuomenių. Imperatorės Jekaterinos II nurodymu pilyje 1795–1797 metais laikytas jos buvęs meilužis ir mirusios dukters tėvas – paskutinis valdovas Stanislovas Augustas Poniatovskis.

Vertė E. Banys

Kviečiame aktyviau dalyvauti

Po dalyvavimo tyrimuose Prienų černobyliciai su projekto tyrėjomis Santaros klinikose.

Jau praėjo pusmetis, kai vykdomas projektas „Apsauginiai DNR mechanizmai – plataus masto Lietuvos Černobylio katastrofos likviduotojų viso genomo tyrimas“, kuriame aktyviau dalyvauja Druskininkų, Raseinių, Prienų, Birštono ir Vilniaus černobyliciai. Norėtume projekto tyrėjų vardu paraginti kitų miestų ir rajonų černobylicius aktyviau dalyvauti šio projekto tyrimuose.

Vilniaus universiteto, Medicinos fakulteto, Biomedicinos mokslų instituto, Žmogaus ir medicininės genetikos katedros mokslininkų grupė drauge su asociacija „Lietuvos judėjimas „Černobylis““ vykdo projektą „Apsauginiai DNR mechanizmai – plataus masto Lietuvos Černobylio katastrofos likviduotojų viso genomo tyrimas“ ir norėtų nuoširdžiai padėkoti Druskininkų „Draugystės“ sanatorijos vadovui bei darbuotojams už geranorišką pagalbą bei šiltą priėmimą. Linkėjimai!

Ingrida Domarkienė,
projekto tyrėja

Išėjus artimam žmogui, lieka skausmas ir tuštuma.
Teužpildo ją mūsų užuojauta ir stiprybės palinkėjimas.
Mirus Zigmantui KRIVICKUI nuoširdžiai užjaučiame velionio šeimą
ir artimuosius.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ Panevėžio miesto ir rajono komitetas

Tyrimas rodo, kad Černobylio vilkai plinta po apylinkes šimtų kilometrų spinduliu – mokslininkai perspėja dėl mutacijų

Černobylio elektrinės reaktoriaus sprogimas 1986-ųjų balandį į aplinką išmetė 400 kartų daugiau radioaktyvių teršalų nei atominė bomba Hirošimoje, teigia Tarptautinė atominės energetikos agentūra. Žinoma, tai padarė didelę aplinkai, bet per 30 metų pastebima gamtos atsigavimo ženklų. Vienas tokių – jaunas vilkas, drąsiai nuklydęs toli nuo Černobylio zonos (ČZ).

30 kilometrų spindulio ir 2600 kvadratinį kilometrų ploto zona dar vis laikoma pernelyg užteršta, kad būtų tinkama gyventi, bet kai kuri laukinė gyvūnija ten tiesiog klesti, nes jai nemašo žmogus.

Dabar šie gyvūnai plečia zonos ribas – antai minėtasis jaunas vilkas nukeliavo 369 kilometrus nuo savo namų. Tai pirmas mokslininkams žinomas atvejis, kai gyvūnas, palikęs ČZ, nukeliauja taip toli, ir jie tai laiko ženklu, kaip įvairių gyvūnų populiacijos gali plisti ateityje, žinoma, neišvengiamai platindamos ir radiacijos sukeltas genų mutacijas.

„Bet, užuot buvusi juodąja ekologine skylė, Černobylio zona gali tapti laukinės gyvūnijos šaltiniu, kuris padės kitoms populiacijoms regione, – teigia Misūrio universiteto Kolumbijoje tyrėjas Michaelis Byrne’as. – Ir taip gali būti ne tik su vilkais. Reikia manyti, kad panašūs dalykai nutinka ir su kitais gyvūnais.“

Duomenys buvo surinkti ant vienmečio ar dvimečio pilkojo vilko (*canis lupus*) pritačius GPS antkaklį. Vilko pėdsakai vedė tolyn nuo ČZ per nemenką Ukrainos dalį, daugiausia per miškus ir žemės ūkiui skirtas teritorijas. Tokios tolimos klajonės nėra

neįprastos pilkiesiems vilkams, bet tai yra pirmas kartas, kai tokie atstumai užfiksuojami vilkų, gimusių ČZ, atveju.

Tuo pačiu metu antkakliai buvo prikabinėti dar trylikai Černobylio zonos vilkų, bet šie liko savo namų aplinkoje. Mokslininkai nežino, kas nutiko klajokliui vilkui, nes antkaklis nustojo veikti ir tyrėjams nepavyko jo susekti. Taigi nežinoma, ar tai tėra antkaklio gedimas, ar vilkas žuvo toli už ČZ ribų.

Bendras Černobylio katastrofos efektas vietinėms laukinės gyvūnijos populiacijoms nėra visiškai aiškus. Anot „Science Alert“, tyrimai užfiksavo tiek padažnėjusius mutacijų atvejus (tam tikrose gyvūnų rūšyse), tiek įrodymus apie išaugusias populiacijas, tačiau bendras vaizdas yra labai miglotas. Tuo tarpu žinoma tai, kad pilkieji vilkai zonoje tiesiog suklestėjo: kai kas skaičiuoja, kad palyginus su rezervatais už zonos ribų, Černobylio zonoje jų populiacija išaugo 7 kartus.

Mokslininkai teigia, kad tokie tyrimai gali atskleisti, kaip radioaktyvioji tarša paveikia laukinę gyvūniją, o taip pat – kaip genetinės mutacijos gali išplisti platesniame gyvūnijos rate. Vis dėlto kiek tų genetinių mutacijų yra išvis, mokslininkai nesutaria.

Tuo tarpu M. Byrne’as portalui „Live Science“ patvirtino, kad jų sektas vilkas turėjo keturias letenas, dvi akis, uodegą ir tamsoje nešvytėjo žalsvai. Bet iš tiesų nėra pakankamai duomenų, kiek šie Černobylio vilkai gali genetiškai skirtis nuo kitų populiacijų.

Parengta pagal „Science Alert“ ir „Live Science“

Po sunkios ligos Anapilin išėjus
Rimantui STROPAIČIUI, dėl netekties nuoširdžiai
užjaučiame velionio šeimą ir artimuosius.

Lietuvos judėjimo „Černobylis“ Panevėžio miesto ir rajono komitetas

Černobylietis

Redaktorius – Kęstutis KAZLAUSKAS

Redakcijos adresas: Gegužės g. 5, Prienai, LT-59127

Telefonas +370 670 14033, tel./faksas: +370 684 94470

El.paštas – chernobyl.prienai@gmail.com

Rankraščiai nerecenzuojami ir negražinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su laiškų autorių nuomone.

SL 181 / ISSN 1648-9128
Rinko ir maketavo
Vlš „Nemuno šilas“.
Spausdino UAB „Ignalinos
spaustuvė“, Laisvės g. 71,
LT-30122, Ignalina
Tiražas 500 egz.